ԱԻԵՏԱՓԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի : Տարեկան գինն է 1 ½, վեց ամսուան ¾ մէճիտիէ, կանխիկ, և հասր 30 փարա : Խմբագրութեան և բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակները ուղղուելու են առ Մր. Կրիք, Կ. պոլիս, Ամէրիգան խան :

ՀԱՏՈՐ 33· ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ· ՄԱՐՏ 16· 1880 ԹԻՒ 11

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ո՞ր մարդոց գործն աւելի ծանր է : — « Ինչու որ ես ամօթ չեմ սեպեր Քրիստոսի Աւետարանը:» —Մեկնուիմն : — Հռոմի ստորերկրեայ դամբանները : — Հին պարտքի մը վճարումը : — Հանգանակութիւն : — Նեստոն : — Եղբայրակցութիւն Երիտասարդաց Քրիստոնէից ի Պրուսա : — Քաղաքական լուրեր : — Եւ լեամտական և առևտրական:

Ո՞Ր ՄԱՐԴՈՑ ԳՈՐԾՆ ԱՒԵԼԻ ԾԱՆՐ Է

ՈՄԱՆՔ կը պատահմանեն թէ խոտագոյն գործն է գերեզմանը փորել և հերկել, փայտ կարել, այլևայլն հանդերձ : Բայց ճշմարիտ է այս : Ա յսպիսեաց գործն արդարև ծանր է, բայց կրնան դանուիլ ուրիշ գործեր աւելի ծանր, քանզի երբեմն խոտագոյն է գործել մաօք քան ձեռօք : Լիվերիէ, Գաղղիացի մեծ աստեղագէտն, որ 35 ամեայ մտաւոր աշխատութեամբ դիտութեանց ճեմարանին առջև հանեց իւր աստեղագիտական դիտողութիւնները, շատ աւելի խոպիւ աշխատած էր քան որեւիցէ հերկարար կամ փայտատաց :

Երբեմն կ'ըսուի թէ ապաստարայ գործը ծանր է, իսկ տերանցը՝ թեթեւ : Այսպէս կրնայ ըլլալ երբեմն, բայց ոչ միշտ : Երեւելի մատենագիր մը կը հաստատէ ընդ հակառակն թէ արշալոյ բարձր է մարդու մը ասիճանն, այնչափ ծանր է անոր գործը : Վաճառականն աւելի հոգոյ և անձկութեան մէջ կը գտնուի քան անոր գրագիրը : Գրագիրը կը ննջէ հանգարտ երբ կ'աւարտէ իւր գործը, բայց վաճառականը շատ անգամ այնպիսի հոգերու մէջ է որ չի կրնար քնանալ :

Ով որ միջակ հարստութեան տէր է, դիւրաւ կրնայ որոշել թէ ինչպէս գործածելու է իւր եկամտաբեր միջոցները, մինչ անոնք որ մեծամեծ առատաձեռներ ունին՝ վարանման մէջ են միշտ թէ ինչ ընեն իրենց հարստութիւնը, ինչպէս պահեն զայն, և ինչպէս ընեն որ աւելի եկամուտ ընդունին : Հարուստներէն շատեր խոկալէս գերի են իրենց հարստութեան :

Խնարհ վիճակի մէջ գտնուող մարդ մը այնչափ հոգ չըներ թէ գուցէ կորսնցնէ իր գործը, և ոչ կը մտածէ թէ ինչպէս կատարէ իր պաշտօնը, մինչ բարձր աստիճանի մարդիկ ծանր պատասխանատուութեան բեռին տակ կը հեծծեն : Ապա շատ դիւրին չէ որոշել թէ ծանրագոյն և դժուարագոյն գործ ո՛րն է :

Անդղիայ անուանի իրաւագէտներէն *բէն շաուերը* կը սպառեն իրենց ոյժը և կամ կը մեռնին տարիժամ, և կամ կը սոխոպուին քաշուիլ գործէ : Նոյնպէս շատ գատաւորներ Անգղիա կը տկարանան յառաջ քան զծերութիւն :

Ամէն մարդ, հարուստ կամ աղքատ, բարձր կամ ստորին կարգի, ունի իւր բեռը, և ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ուրն է թեթեւ պարտքը : Ուսոմն ոչ ոք նախանձի ընկերին, այլ համբերութեամբ և գոհութեամբ տանի իւր բեռն, օգնութեան համար նայելով Քիստոսի :

« ԻՆՉՈՒ ՈՐ ԵՍ ԱՄՕԹ ՉԵՄ ՍԵՊԵՐ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ »

5.

Մեր վերջին թուոյն մէջ յուսացինք թէ տեսանք ամօթ կը համարին Քրիստոսի Աւետարանն իրրև հնացեալ ինչ : Կ'ընդունինք թէ Աւետարանն հին է, բայց անոնց որ իրր հնացեալ ինչ ամօթ կը համարին զայն՝ իրաւունք ունինք հարցանելու, թէ իրենք ինչ նոր Աւետարան կրնան տալ մեզ : Եթէ իննետասաներորդ դարը գտած է Աւետարան մը լաւագոյն քան առաջին դարունը, թող ասիկա հին Աւետարանը և ընդունինք նորը : Արդ, Քրիստոսի Աւետարանը մերժողը կրնան այնպիսի Աւետարան մը տալ մեզ որ կը սրբեցնէ աւելի մաքուր բարոյական, կը գործէ աւելի աղնիւ աղդեցութիւն աշխարհիս վրայ, և հաստատուած է աւելի համոզիչ փաստերով :

Անոնց Աւետարանն ինչ տեսակ էակ մը կը ցուցնէ մեզ զոր կարենանք պաշտել, ինչ բարոյական օրէնք՝ ուրուն հնազանդինք, և ինչ փրկիչ առ որ դիմենք ազատուելու համար չարիքներէն որ կան :

Քրիստոսի Աւետարանը կը սրբեցնէ թէ կայ Աստուած մը, զոր մարդիկ կրնան պաշտել. բայց Քրիստոսի Աւետարանն ամէն հաստատութիւններէն անդամ կը պնդեն թէ Աստուած չկայ, այլը կ'ըսեն թէ, եթէ Աստուած մը կայ ևս, մենք չենք կրնար բան մը գիտնալ անոր վրայ : Արդ, մինչ այն Աւետարանն համարելու ենք ամէն որ կ'ըսէ թէ տիեզերքը գործ է ամենազօր և ամենիմաստ Արարչի մը, թէ այն Աւետարանը որ կը պնդէ թէ ամէն կարողութիւն, իմաստութիւն և հանճար որ կը տեսնուին յաշխարհի արդիւնք են նիւթական զօրութեան անքան և անխնամ գործողութիւններուն :

Քրիստոսի Աւետարանը ոչ միայն կ'ըսէ թէ Աստուած մը կայ, այլ և թէ պարիսի էակ է այն : Մինչ այն Աստուածը զոր Աւետարան կը դնէ մեր առջև ի պաշտել ամէն համբերելու ինք իրրև պաշտուելու անարժան : Քրիստոսի Աւետարանը մերժողը կրնայ մտածել իւր բոլոր տառապանքը կրնայն մտածել էակ մը աւելի մեծազօր քան զայն որ բանիւ միայն առեղծեց զաշխարհ, կամ աւելի արդար էակ մը քան զայն որ տուաւ տառապանքներուն, կամ աւելի սուրբ էակ մը քան զայն որ կը դատապարտէ ամէն անմաքուր խորհուրդ, կամ աւելի գթած էակ մը քան զայն որ իւր արարածները կը կոչէ որդիս, կամ աւելի ողորմած էակ մը քան զայն որ իւր սիրելի Որդին մատնեց ի մահ մեղաւորաց համար :

Քրիստոսի Աւետարանն ամէն հատուածներն պիտանագոյնք անդամ կը բերնան ցուցնել մեզ էակ մը որ արժանաւորագոյն է երկրպագութեան քան զԱստուած որ Հին եւ Նոր կտակարանաց մէջ յայտնուած է, կրնան մտածել էակ մը աւելի կատարեալ յատկութիւններով և աւելի մեծագործ գործերով : Զեն կրնար երբ Քրիստոսէ, որ մեզի բոլորովին արդար, սուրբ և բարի գերադոյն էակ մը կը յայտնէ, կը գտնանք անհատնում փիլիսոփաներուն և կը հարցնենք անոնց ըսել մեզի թէ զնմ պաշտելու ենք, կը լռեն, չեն կրնար պատասխան տալ : Որովհետև այսպէս է, ապա ամէն չենք կրնար համարել Աւետարանին մէջ յայտնուած Աստուածը, մինչև որ քան զնա հզօր, արդար, գթած և ողորմած Աստուած մը յայտնուի :

Կան նաև ուրիշ պատճառներ որոց համար անհնար ամէն կը համարին Քրիստոսի Աւետարանը : Անհնար կ'ըսեն թէ խիստ և անողոքելի է Աւետարանը, կը սրբեցնէ թէ Աստուած թագաւոր է, և մարդկի պարտին հպատակիլ անոր. կը սրբեցնէ թէ մարդկային ազգն ինկած է և մարդոց սիրտերն անհնարին չար են, կը սրբեցնէ թէ այն անձը որ կը մեղանչէ պիտի կորսուի, և չկայ փրկութիւն բայց միայն Հաւատով ի Քրիստոս : Քրիստոսի Աւետարանը մերժողք այս վարդապետութիւնները կը կոչեն խիստ, անգութ և անարժան իննետասաներորդ դարուն : Այսպիսիք պատրաստ են վերլել արարածները, բայց պատրաստ չեն հնազանդել Արարչին : Կ'ընդունին թէ մարդկի դէմ հատած չեն զարգացման բարձրագոյն կէտը, չեն ուզեր ասկայն լսել թէ իրենց սիրտերը բոլորովին ապականեալ են, կ'ընդունին թէ շատ չարիք կան յաշխարհի, բայց կարծելով թէ մեծամեծ բարեկարգութիւններով կրնան կրթել և աղնուացնել մարդկային ազգը, կը ծաղրեն Աւետարանը որ կ'ըսէ թէ ինքն է ազգերն արդեամբ բարեկարդելու միմիայն միջոց :

Բայց և այնպէս կան որ ամօթ չեն համարիր Քրիստոսի Աւետարանը, քանզի անոր վարդապետութիւնները թեպետ խոստ կը թուին ականց, ճշմարիտ են : Պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ Աստուած գերագոյն իշխան է, և անոր դէմ ապստամբողք պիտի կորսուին : Անցեալ դարուց պատմութիւնը և այս դարուն վիճակը կը ցուցնեն թէ մարդկային ազգն ինկած է և մարդկի ապականեալ են : Մարդկային ազգը ժամանակ ժամանակ աշխատած է զինք մաքրել և աղնուացնել, բայց ի զուր : Օրէնսգիտն իւր փիլիսոփաներովը կարող չեղաւ լուսաւորել մարդկային ազգը . Հռոմ իւր օրէնսդրութեամբ և գինուորական ոյարգերով բանական չեղաւ բարձրացնել մարդկային ազգը, և արդի քաղաքակրթութիւնն իւր բոլոր զարմանալի հնարիւք և աքանչելի գիւտերով կը տեսնուի նոյնպէս անզօր մարդկային ազգը փրկելու և չարեաց որ կան : Մարդկի իրենց ճարտար հնարիւք կրնան թափանցել Արևգան լերանց բուն խոր ծոցը, բայց չեն կրնար թափանցել մարդկային սրտին խորը, կրնան սքանչելի փոփոխութիւններ գործել նիւթական աշխարհի մէջ, բայց չեն գիտեր թէ ինչպէս փոխեն մարդկային սիրտը : Նիւթական աշխարհի հզօր զօրութիւններուն կը սիրեն, բայց մարդկային կրից ազդեցութեան իշխել չեն կարող : Կրնան հարստացունել զաշխարհ գանձուք գիտութեան, բայց կրնան յօժարեցընել զմարդկի նուիրել իրենց գիտութիւնը մարդասիրական գործերու : Կրնան գտնել օրէնքներ որոց հպատակ է աշխարհ, բայց կրնան այնպէս ազդել մարդոց սիրտերուն որ մարդկի սիրով հնազանդին այն օրինաց :

Անցեալ դարուց պատմութիւնը կը ցուցնէ յայտնապէս թէ մարդկային ազգը ոչ միայն ապականեալ է, այլ և անկարող է խորհիլ հնարել դարման, որով կարենայ ապաստել ղինք : Պատմութիւնը կը ցուցնէ նաև թէ երբ և ուր և Աւետարանը միամտութեամբ ընդունուեցաւ ազգերէ և անհատներէ, անուանուեցաւ որ Աստուծոյ զօրութիւն է այն և կը լուսաւորէ, կը մաքրէ և կը բարձրացնէ ամէն մարդ :

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

6.

«Ե՛ւ Իսրայէլ տղէքը ծովուն մէջէն ցամաքով փոխեցի. ու Ը֊բերը անոնց ալ կողքէն ու Յոխ կողքէն պատիպ եղան» (Ել. ԺԴ. 22)։

Աստուածային զօրութեամբ գործուած հրաշքի մը պատմութիւն է այս։ Թէ ինչպէս ջուրերը բաժնուելով իրարու պարիսպ կեցան ճամբուն երկու կողմը ընդ որ Իսրայելացիք անցան իրրեւ ընդ ցամաք՝ չենք գիտեր։ Այն՛որ կրնայ լոյծ ջուրը փոխել ի պինդ սառոյց, եւ կը կանգնեցունէ իրրեւ լեռ ովկիանոսին մէջ, գիտէ նաեւ ասոր նման զարմանալիք գործել, երբ հաճոյ կը թուի ինքեան։ Ով որ կ'ըսէ թէ Աստուած չի կրնար ընել կամ երբէք ըրած չէ այսպիսի բան մը, կը նմանի Սիամի թագաւորին, որ ըսաւ Հոլանտացի ճանապարհորդին թէ կը սաէր, վասն զի ճանապարհորդը կ'ըսէր թէ իր երկրին մէջ երբեմն ջուրը կ'ըլլայ այնպէս պինդ, որ մարդիկ եւ անասուններ կրնան գետեր անցնել քալելով։ Ոչ թագաւորը եւ ոչ այլ ոք տեսած էր երբէք այսպիսի բան մը Սիամի մէջ, բայց ապացոյց չէր այս թէ նաեւ Հոլանտայի մէջ չի պատահիր այն։ Մարդիկ երբեմն չեն հաւատար միայն վասն զի տգէտ են։

ՀՌՈՄԻ ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՑ ԴԱՄԲԱՆՆԵՐԸ

Քրիստոնէական եկեղեցւոյն նախկին պատմութեան հետաքրքիր եղելութիւններուն համար Հռոմի մէջ հին ստորերկրեայ դամբաններէն աւելի ուշադրութեան արժանի բան մը չկայ։ Հռոմի մերկ դաշտերուն տակ մղոններով եւ մղոններով կը ձգուին մեռելոց այս լռիկ, մթին եւ հանուածոյ բաւիղները։ Հռոմի պարիսպներէն անմիջապէս դուրս են, եւ քաղքէն երեք մղոնէն աւելի անդին չեն հասնիր, բայց այսչափ միջոցին մէջ այնպէս պատ ի պատ մանուածոյ փորուած են, որ ամենէն հմուտ հնագէտը կը հաշուէն որ այս գետնափոր ճամբաներուն բոլոր երկայնութիւնը 600 մղոնէ աւելի է, այսինքն 300 ժամու ճամբայ, եւ կը կարծեն թէ հինգ միլիոնէն աւելի մարդ թաղուած է հոն։

Այս ճամբաներն են խոր խոր եւ իրար կը կտրեն քաղքի մը փողոցներուն պէս. շատ տեղեր ճամբաները, երբեմն երեք կարգ, իրարու վրայ են։

Ոմանք կարծած են թէ այս մութ եւ խորտուբորտ ճամբաներն ի սկզբան բացուեցան քար եւ աւազ հանելու համար. բայց ակնկ ապացուցուած կ'երեւայ որ Քրիստոնէից մեռելները թաղելու համար փորուած են այն ճամբաները։

Հռոմայեցւոց սովորութիւնն էր մինչ քաղքէն դուրս, եւ շատ անգամ ստորերկրեայ դամբաններու մէջ թաղել մեռելները։ Այսպէս երբ նախկին Քրիստոնեայք Հռոմի մէջ ուզեցին իրենց մեռելները թաղել, սկսան իրենց պարտէզներուն տակը գերեզմաններ պատրաստել։ Մինչ Քրիստոնեայ ժողովուրդը կը բազմանար, երթալով աւելի տեղ փորել հարկ եղաւ, եւ կամաց կամաց կենդանիներուն բնակարաններուն տակը մեռելներու քաղաք մը կազմուեցաւ։ Ի սկզբան այս գետնափորները յայտնի եւ ծանօթ էին ամենուն, բայց երբ անարգուած Նազովրեցւոյն հետեւողները բաւական չուացան, եւ հալածանքները գրաւեցին, եւ հալածուածներ ելան, այնպիսի հալածուածներ զոր երեւակայել անգամ չենք կրնար հիմա, այն գետնափորներուն մուտքերը ծածկուեցան, եւ բարի Հովուին հալածուող բայց անվեհեր հօտն զատ ուրիշ ամէն մարդէ անծանօթ պահուեցան։ Լռութեամբ եւ գիշերուան առանձնութեան մէջ, խաւարը փարատելու համար մինակ ջահով մը, Քրիստոնեայք իրենց ցրուած բնակարաններէն կու գային հոն, իրենց սիրելիները ուսերնին մարմիններն իրենց բազուկներուն վրայ առած, եւ կը դնէին զանոնք իրենց մօրը, երկրին, ծոցը յաւիտեան հանգչելու։ Երբ հալածանքն աւելի սաստկացաւ, Քրիստոնեայք փառաւոր Հռոմայ փողոցներէն վռնտուելով ապաստանեցան այն խուցերուն եւ ճամբաներուն մէջ, եւ աւազակներու եւ հուպիտարներու պէս բնակեցան հոն։ «Մարտիրոսաց արիւնը եկեղեցւոյ սերմն է,» եւ մէկէն Քրիստոնեայք հալածուեցան փողոցներէն վայրենի անասուններու պէս, նետուեցան գիշատիչ գազաններու առջեւ Դոլոսէումի հրապարակին մէջ, խաչը հանուեցան, տանջանարաններու վրայ կապուեցան եւ պրկուեցան, բանտարկուեցան, այրեցան, ամբարիշտ քաղաքը լուսաւորելու համար ճամբու դուխները վառուեցան, բայց եւ այնպէս ազանդը բազմացաւ, մինչեւ լեցուց բոլոր Հռոմ իւր տաճարի բայց հզօր վարդապետութիւններով։ Վերջապէս պարզ ճշմարտութիւնը մուտ կայսերաց պալատը, եւ կամաց կամաց Հռոմ Քրիստոնեայ քաղաք մը եղաւ։

Աստն մը ամէն բան ազէկ գնաց, բայց եաքը քիչ քիչ առաքելական եկեղեցին երկնային յառաջադիմութենէ աւելի աշխարհային փառասիրութիւն սիրեց։ Անոր գանձը երկինքը չէր, այլ երկրի վրայ, անոր սիրտն ալ հոն էր։

Ըսուած է թէ Քրիստոսի եկեղեցին չի կրնար ապականուիլ, այլ կրնայ ինքզինք ապականել, եւ ստորերկրեայ դամբանները կը ցուցընեն այս ճշմարտութիւնը։ Մինչ Հռոմայ եկեղեցին դուրսի թշնամիներէն յարձակում կը կրէր, մաքրութեան եւ ընդարմացման մէջ ծանեցաւ, բայց երբ յաջողութեամբ եւ աշխարհային բարիքներով լեցուեցաւ, թաղուց իրեն յանձնուած պարզ ճշմարտութիւնը, եւ ինկաւ այնպիսի մոհացու քունի մը մէջ որմէ Աստուածոյ Հոգւովը միայն կրնայ արթնուիլ։

Արդ, իջնենք վայրկեան մը այն դամբաններուն մութ խորերը, եւ տեսնենք թէ ինչ են։ Ուրիշ բան չեն եթէ ոչ երկայն կամարաձեւ ճամբաներ որոնց քովերը կան կարգաւ իրարու վրայ քարի մէջ փորուած դարաններ կամ խչխիներ։ Ոմանք այս դարանները կը նմանցունեն «ընդարձակ գրատան մը դարաններուն ուր մահը գիրքերու պէս կարգաւ շարած է իւր գործերը։» Երբեմն այս դարանները գոցուած էին մարմարէ կամ քարէ տախտակներով, բայց ընդհանրապէս բաց կին, եւ հիմա պարապ են իրենց մէջի ամխինէն։ Շատ անգամ ճամբաները կը տանին կամարակապ սենեակներ, որոնց քովերը մեռելներու թաղման տեղեր կան։ Տէզ տեղ գտնուած են նաեւ գեղեցիկ դամբաններ կամ քարէ անուանիներ։ Գետինը խորտուբորտ է, եւ տեղ տեղ քարի կտորտանք եւ աղբեւ դիզուած են, այնպէս որ անցնիլ շատ անգամ դժուարին է։ Ահաւոր է երթալ այս ճամբաներէն եղեւինէ աղօտ ջահով մը զոր սեւազգեստ միանձն մը վերտառած կը տանի։

Այս ստորերկրեայ ճամբաներուն մէջ թերեւս ամենէն հետաքրքրական բանը քանդակները եւ արձանագրութիւններն են որ դեռ կը տեսնուին դամբաններուն վրայ։ Այս, երբեմն գեղեցիկ, բայց ընդհանրապէս կոշտ քանդակները կը ցուցնեն Քրիստոնէական արուեստին սկզբնաւորութիւնը։ Անոնց գրեթէ ամէնքն ալ կրօնական են, եւ կը վկայեն նախկին Քրիստոնեայ եկեղեցւոյն մաքրութեանն եւ ջերմեռանդութեանը։

Փոքրիկ խուցերուն կամարաձեւ ճակղտներուն վրայ գրեթէ միշտ կը տեսնուին գառնուկ մը տանող բարի Հովուի մը կոշտ կամ գեղեցիկ նկարները։ Դամբաններուն վրայ վորագրուած են մեռելներուն անունները, երբեմն անոնց կեանքը ցուցնող նկարներով, գրեթէ միշտ քանի մը կրօնական խորհրդաւոր նշաններով կամ Սուրբ Գիրքին խօսքերով։

Հասարակ խորհրդաւոր նշաններ են խարիսխ որ յոյս կը ցուցնէ, աղաւնի՝ որ մեռած հոգւոյ նշան է, ուխտ՝ որ կեանքի պանդխտութիւնը կը ներկայացնէ, փիւնիկ՝ որ կը նշանակէ անմահութիւն, ձուկ՝ որ օրինակ է Քրիստոսի։

Այս գեղանախօսներուն մէջ կը գտնուին նաեւ շատ համառօտաբանութիւններ, զոր օրինակ Քրիստոսի անուան առաջին երկու գիրերը։

Քանդակուած պատկերք են ընդհանրապէս արմտի եւ ձիթենւոյ ճիւղեր, եւ ապօթող մարդու կամ կնկան պատկեր։

Ամենէն ճիւղեր, որ մարտիրոսական մահ կը ցուցնեն, գրեթէ ընդհանուր կը տեսնուին, եւ տխուր ազդեցութիւն մը կ'ընեն տեսնողներուն։ Արձանագրութիւններէն ոմանք շատ սրտաշարժ են, կը պատմեն կամ ամուսնոյ մը սէրն իր կնոջը վրայ, կամ մօր մը գութն իր որդւոյն, տեղ մը նաեւ ապաստարի մը սէրն իր սիրողը։ Կը գտնուին նաեւ չիշեր արցունք պահելու համար. դամբանի մը վրայ աղջկան մը ամիւններուն քով կայ պաճուճապատանք (ֆոֆըլ) մը։

«Երանի թէ Աստուծմով ապրէիր,» եւ «Խաղաղութեամբ կը ննջես» խօսքերն ընդհանուր են արձանագրութիւններուն մէջ։ Այս խօսքերը գրուածներուն սիրտերուն մէջ եղած ըլլալու էր իրենց գրկմանն համար ցաւ, բայց այս ցաւին կը յաղթէին մեղաւորներուն համար մեռնողին սիրոյն վրայ վստահութեան եւ ապաւինութիւն։

ՀԻՆ ՊԱՐՏԻԻ ՄԸ ՎՃԱՐՈՒՄԸ

Անցեալ դարուն դէպ ի վերջը դերձակ մը կար Ֆիլատելֆիա քաղաքը։ Մարդ մը այս դերձակին ձեռք մը հանդերձ չունէր տուած քիչ առնէն ստակը վճարելու պայմանաւ, բայց քանի մը օրէն փախած քաղքէն՝ առանց պարտքը վճարելու։ Դերձակն իմանալով մարդուն փախուստը հասկցաւ որ խաբուած էր, եւ մուգաւ ստակը, բայց հաշիւը Աստուծոյ մատեանին մէջ։ Քանի մը տարի եաքը, երբ օր մը դերձակն իր պարտուց եւ առնելեաց, ընտանեաւ եւ շահու հաշիւները կը քննէր, տեսնելով այն հաշիւը, յիշեց խաբեբան, եւ ըսաւ մտքէն. «Փորձ մը ընեմ, թերեւս կրնամ գտնել խաբեբան եւ ստակս առնուլ։» Ուստի խորհելով գտաւ սա հանճարեղ կերպը։ Ֆիլատելֆիոյ լրագրին մէջ հրատարակել տուաւ սա ծանուցումը. «Պարոն Ա. Ա. որ 1795 ին այս ինչ ամսուն Ֆիլատելֆիա էր, եթէ իւր հասցէն իմացունէ լրագրոյս խմբագրին, շահաւոր բան մը պիտի լսէ։ Մօտաւոր քաղաքաց լրագիրներէն եւս կը խնդրուի հրատարակել այս ծանուցումը։» Այս յաւելուածը ծանուցման մէջ դրաւ դերձակը, քանզի կը կարծէր թէ խաբեբան Ֆիլատելֆիոյ մօտ քաղաք մը կը բնակէր։ Դերձակը ծածուկ պահեց իր անունը, եւ խնդրեց լրագրոյն խմբագրէն, եթէ Ա. Ա. անձը յայտնուէր, առնել անոր հասցէն եւ իմացունել իրեն։ Դերձակն այսպէս ամենայն ինչ կարգի դնելով կը սպասէր փորձին յաջողութեանը։ Շատ չանցաւ, խմբագրէն նամակ մը ընդունելով իմացաւ թէ ծանուցման մէջ յիշուած անձը նոր եօթէն եկած էր եւ կը բնակէր Ֆիլատելֆիա այս ինչ վողոցն այս ինչ տունը։ Դերձակն իսկոյն պատրաստեց խաբեբային համար չինուած հանդերձներուն հաշիւը, եւ ստակին այնչափ տարուան չահը վրան աւելցնելով, չուտով պարտականին տունը գնաց, եւ ոտիկանին ապսպրեց հեռուն կենալ մինչեւ որ նշան մը տայ երթալ տունը։ Դերձակը զարկաւ դրան զանգակը, երբ սպասաւորը բացաւ դուռը դերձակը խընդրեց իմացունել տիրոջը թէ բարեկամ մը եկած է եւ կ'ուզէ անոր հետ խօսիլ։ Սպասաւորն հրամանը կատարեց, եւ քանի մը րոպէ եաքը պարտականը եւ պարտատէրն իրար տեսան։ «Ի՞նչպէս էք,» հարցուց դերձակը քաղցրութեամբ, «թերեւս չճանչցաք զիս։» «Ոչ,» պատասխանեց խաբեբան, «չեմ կարծեր թէ տեսած եմ զձեզ։» «Ձեզ չիշեր,» ըսաւ դերձակը, «որ այս ինչ ժամանակ դերձակի մը ձեռք մը հանդերձ չունել տուիք, եւ ստակը տալու մոռցաք. ես այն դերձակն եմ։» «Ա, յոպիսի դէպք մը ամենեւին չեմ յիշեր,» ըսաւ խաբեբան այլագունելով. «կը սխալիք, ես չեմ այն անձը։» «Ձեմ սխալիր,» ըսաւ դարձեալ դերձակը, «հանդերձը զոր հագած էք հիմա այն է զոր ես չինեցի։ Տեսէք ինչ ազէկ նիւթ ընտրած եմ որ այսչափ տարի է դեռ կը դիմանայ։» Այս խօսքին վրայ խաբեբան, որպէս թէ յանկարծ յիշելով, «Ա, այո,» ըսաւ, «հիմա միտքս եկաւ. բայց ես արդէն կը խորհէի ձեզի գալ, դեռ նոր եկած եմ Ֆիլատելֆիա, քանի մը օրէն կու գամ եւ կը մաքրենք այն հաշիւը։ Հոս ժառանգութիւն մը առնելու եկած եմ, ահա ծանուցումը որ լնձի այս ուրախալի լուրը տուաւ։» Այս ըսելով դերձակին ձեռքը տուաւ Նիւ Եորքէն լրագիր մը ուր հրատարակուած էր վերոյիշեալ ծանուցումը։ Դերձակը ծանուցումը կարդալով, որպէս թէ նոր կը տեսնէր, «Ա. . . յո . . . կը տեսնեմ,» ըսաւ, «ազէկ բախտ մը կայ ձեզի. բայց իմ առնելիքս չնչին գումար է, հարկ չէ որ սպասէք այն ժառանգութիւնն առնելու, հիմա կրնաք վճարել։» Դերձակը որ դրան առջին կոյնած կը խօսէր, եաին դառնալով նշան մը ըրաւ ոտիկանին որ իսկոյն հասաւ հոն։ Խաբեբան պաշտօնէին երեւնալուն վրայ զարմանալով, «Ինչ,» ըսաւ բարկութեամբ, «զիս վերցունել կ'ուզես։» «Ա, յո,» ըսաւ դերձակը, «եւ չնորհակալ եղիր որ քեզ պայս աւելի չարը չպատահեցաւ քեզի։» Խաբեբան չհամարձակելով այլ եւս ընդդիմանալ, ներս տարաւ դերձակը եւ ոտիկանը, եւ վճարեց ոտիկային գումարը։ Երբ դերձակը ոտիկանը ստորագրելով տուաւ մարդուն, մարդը վերէն վար կարդալով հաշիւը բան մը չըսաւ, բայց երբ ստորեւ տեսաւ նշանակուած «Ծանուցման համար՝ յոյժ,» «Ա, յո ինչ ծանուցում է,» ըսաւ երեսին գոյնը քանի մը երանգ փոխելով։ «Ա, յն ծանուցումն է, պարոն,» ըսաւ դերձակը մարդուն բարկութիւնը չարժող պաղութեամբ, «զոր քիչ մը առաջ ցուցուցիք ինծի։» «Ի՛նչ,» գոչեց խաբեբան ապշութեամբ, «ըսել կ'ուզես թէ դուն հրատարակել տուիր այն ծանուցումը։» «Ա, յո,» ըսաւ դերձակը, «եւ այն ծանուցման միջոցաւ է որ առի քենէ այս ստակը։» «Ուրեմն դուն խաբեբայ ես, ստէպ խօսեցար,» գոչեց դարձեալ մարդը։ «Ցուցուր ստէպ, ես պատրաստ եմ պատիժը կրել.» ըսաւ դերձակը։ «Ահա,» ըսաւ խաբեբան, «գուն կը գրես թէ չահաւոր բան մը պիտի լսես, եթէ հոս գաս։» «Մրթէ սձա է,» ըսաւ դերձակը, «աղքատ դերձակի մը իր այսչափ տարուան առնելիքն առնելը լսել չահաւոր բան չէ։» «Եթէ քեզ փողոցը բռնեմ,» ըսաւ կատաղութեամբ խաբեբան, «այնպիսի ընդունելութիւն մը պիտի ընեմ քեզի որ յաւիտեան չմոռնաս։» Դերձակը խնդալով եւ ուսերը վեր վեր տանելով ըսաւ. «Եթէ արդարեւ այդպիսի բան մը ընելու միտք ունիս, օ՛ն, ելլենք բակը, եւ գործը ձկկէն լմնցունենք։» Խաբեբան դերձակին այս քաջ պատասխանէն վախնալով, ապշեալ եւ պապանձեալ մնաց,

«Ներէ ինձի որ քեզի խրատ մը տամ,» ըսաւ անտառն դերձակը. «եթէ նորէն պէտք կ'ունենաս հանդերձի, պէտք չէ որ աղքատ դերձակը խաբելու աշխատիս, այլ հաւատարմութեամբ վճարէ ոտակը որ խրճիդ քեզ անհանգիստ չընէ, եւ խաղաղութիւն եւ պատիւ վայելես։ Մնաս բարով։»

Թարգմանեալ Յ.Ա.ԳՈՂԻԱԿԱՆԻ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս ասկէ վեց տարի առաջ այս անգամ եւս Լանկայի Աւետարանական եկեղեցւոյն կղզիանէ յանձնաժողով մը կազմեալ է ի նպաստ Հայաստանի թշուառաց ազգիս օգնութիւն հաւաքելու համար։

Այս յանձնաժողովոյ անդամ են

Պատ. Աւետիս Կ. Բ. Աստուածեան, նախագահ
Նազարէթ աղա Կոստիկեան, գանձապետ
Մինաս » Գէորգեան, գրագիր
Ստեփան » Մարտիկեան
Յովհաննէս » Ամիրտարեան
Կարապետ » Հայթաեան
Մխիթար » Կէօրիկեան
Պետրոս » Յակոբեան

Բարեսէր անձինք երեք կերպով կրնան մասնակցիլ այս հանգանակութեան,

1. Կանխիկ գումար մը վճարելով,

2. Մարտէն սկսեալ ամէն ամիս որոշեալ գումար մը հաւաքացանելով,

3. Նուիրատուներ առնելով զոր յանձնաժողովս տալել առաջ է, եւ ղրկած է այլեւայլ քաղաքներ։

Յանձնաժողովը միայն իւր անդամներէն հաւաքած է տասը ոսկի կանխիկ, եւ խոստացած է իւր երկուք ու կէս ոսկի տալ ամէն ամիս։

Յանձնաժողովը շատ զգաստաած է տեսնելով կարիքէն զրկուած այն խառը եւ հացի կտորը (եթէ արժան է հաց կոչել) որ եղկելի սովեալք ուտելու սպասած են, եւ կը հաւատամք որ ամէն տեսնողը նոյն ցաւալի զգացումը պիտի ունենայ։ Յանձնաժողովը պիտի ջանայ ամէն միջոց գործածել օգնութիւն գտնելու սոյն թշուառ սովելոց համար գէթ քանի մը հոգիներ գերեզմանին բերնէն ազատելու, եւ պիտի բաժնէ հաւաքուած ոտակը առանց ապգի եւ կրօնի խտրութեան։ Ուստի հրաւէր կը կարգամք բարեսիրտ անձանց իրենց առատ նուէրներով քաջալերել յանձնաժողովս այս մարդասիրական ձեռնարկութեան մէջ։

Յառաջիկայ չաբաթ պիտի սկսինք հրատարակել լրագրաց միջոցաւ նուիրատուաց անուանները։

Նիգհ. Յանձնաժողովոյն
ԵՐԷՑ ԼԱՆԿԱՅԻ Ա.ԻԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ
ԱՒԵՏԻՍ Կ. Բ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ
Կ. պոլիս, փետ. 26, 1880

Ն Ե Ի Տ Ո Ն

Իսահակ Նեւտոն, Անգլիոյ ամենամեծ փիլիսոփան, ծնաւ 1642, դեկտեմբեր 25ին, ի Վուլսթորփ։ Իւր մանկութեան առեն հայրը մեռնելով դաստիարակութեան հոգը մօրը վիճակեցաւ, որ թէեւ ամուսնացեալ էր ընդ այլում, բայց բարձր կրթութիւն տուաւ նմա։ 1650ին կրանտհէմի դպրոցը ղրկուեցաւ, ուր զառաջինն փոքր յառաջադիմութիւն ցուցուց, բայց իրմէ մեծ ակնկալութիւն ցուցած անհամոյ վարքէն վիրաւորուելով անդուլ աշխատութեան տուաւ ինքզինք, մինչեւ որ բոլոր դասընկերները գերազանցեց։ 18 տարեկան էր երբ Քէյմպրիճի երրորդութեան վարժարանը ղրկուեցաւ, ուր հռչակաւոր Թուազէտ Տ. Իսահակ Պարոյի խնամածութեան ընդհիւ արագ յառաջադիմութիւն ըրաւ։ Երկրաչափութեան եւ տեսաբանութեան մէջ եւս յոյժ յաջողակ էր։ Նեւտոն հնարեց ընդարձակութեան ամենափոքր նշմար մի անգամ չցուցուց։ Կնքեց իւր բազմարդիւն կեանքը եւ թաղեցաւ Ուեսթմինսթրի մենաստանը։ Անգղիացիք անոր գերեզմանին վրայ փառաւոր արձան մի կանգնեցին։

Իսահակ Նեւտոն միջահասակ, վայելչադէմ, հեզահամբոյր եւ խաղաղասէր էր, իւր միս բարձր յատկութեանց վրայ աւելցուցած էր նաեւ ջերմեռանդ կրօնասիրութիւն։ Նորա սիրելի գիրքը Աստուածաշունչն էր, որոյ մարգարէական մասը իւր քննութիւններովը կը լուսաբանէր։ Թէեւ Անգղիական եկեղեցւոյ յարեալ էր, բայց բարեկամական սիրով կը սիրէր բոլոր բարի մարդիկը, որ յարանուանութենէ ալ որ լինէին։ Կ'ատէր ամէն տեսակ հալածանքը։ Անհաւատութենէ մեծապէս կը գարշէր, եւ միշտ կ'անգոնար ու կ'ապաչէր զայնպիսիս, որք աստուածային յայտնութիւնը կը ծաղրէին։

Գիտնականն Տ. Հէյլի սկեպտիկեանութեան մասեալ լինելով, երբ, ըստ սովորականին, համարձակեցաւ Աստուածաշունչը ի հենդն առնուլ, Նեւտոն ըսաւ անոր. «Տ. Հէյլի, կը սիրեմ յոյժ լսել քեզ, երբ աստեղաբաշխութեան կամ մաթեմաթիկայի ուրիշ ճիւղերուն վրայ խօսիս, վասն զի դու զայնս լաւ ընթերցած եւ ուսած ես, սակայն մի խօսիր Քրիստոնէութեան վրայ, քանզի դու զայն չես կարդացած եւ չես ուսած. ես գիտեմ, որ դու այս խնդրոյն վրայ բան մի չես գիտեր։»

Նեւտոն ամուսնացած չէր. եւ խորհրդատու ուսմանց մէջ սուզած լինելով եւ զանոնք ընտանեկան զբաղմանց զոհել չը կամենալով թերեւս ժամանակ ալ չունեցաւ ամուսնութեան վրայ խորհելու։

Քանի կը ծերանար խմաստութեամբ այնչափ կը խոնարհանար։ Տ. Բէմպըրդըն կ'ըսէ. «Ոչ տարիքը եւ ոչ տիեզերական հուշակը կարացին զնեւտոն հպարտացնել կամ յամառեցուցանել ի կարծիս իւր։»

Մահուանէն քիչ մի յառաջ այս մեծ փիլիսոփան ասպէս կը խօսի իրեն համար. «Զը գիտեմ, մէկ ինչ կարեմ երեւիլ յաչս աշխարհի. այլ յաչս իմ՝ կը նմանիմ փոքր մանկան մի, որ ծովեզրը խաղալով՝ մերթ ընդ մերթ գտած փայլուն գոյնզգոյն խեցիներովը կը հրճուի, մինչդեռ ճշմարտութեան լայնածաւալ ովկիանոսը տարածուած է իւր առջեւ անքնին ու անծանօթ։»

Նեւտոնին ծնած տեղեկին մէջ մարմարիոնեայ տեղանի մի վրայ հոր բանաստեղծին յետագայ տողերը գրուած են.

«Բնութիւն համայն, համայն օրէնք բնութեան
Էին մթազգած.
Եւ ասաց Աստուած.
Ծնեալ Նեւտոն, եւ եղեն լոյս ամենայնի»

Ա.յսպէս Նեւտոն ամենամեծ փիլիսոփայի, ներմեռանդ կրօնասիրութեան, եւ անզուգական խոնարհութեան համբաւ ձգելով թողուց զաշխարհ եւ յանմահութիւն սրացաւ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Գ. ՆԱԶԱՐՃԵԱՆ
Ա.յնթապ. կ. Թ. վարժ. յունվ. 20, 1880

ԵՂԲՕՑՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓՐՈՒՍՈՆԷԻՑ Ի ՊՐՈՒՍԱ.

Վերոյիշեալ ընկերութիւնը 1878 յունուար 29ին Պրուսայի Աւետարանական եբիտասարդաց մէջ հրաւիրած է նպատակ ունենալով ըմբ՛ ընկերութեան անդամոց եւ ըմբ՛ անոնց մէջ գտնուած ուրիշ պարագիաց եւ երիտասարդաց հոգեւոր եւ բարոյական յառաջադիմութիւնը, ուսման ու գիտութեան ծառայելու է ղափառա։ Ընկերութիւնը իւր հիմնարկութենէն ի վեր այս կրկին նպատակաց գործադրութեանը համար աշխատելու եւ միջոցներ հայթայթելու վրայ էր։ Առաջին տարին ունեցաւ վեց ճառախօսութիւն, եւ ճառախօսք էին Մեծ. Գ. Պալատեարեան, Տոգ. Յ. Պաճեան, Ս. Գաբրիէլեան եւ Յ. Տ. Դաւթեան էֆէնտիք։ Ընկերութիւնը նոյն տարին ունեցաւ նաեւ գիշերային վարժարան մը, ուր միայն Տաճկերէն լեզուն դասախօսուած էր։ Երկրորդ տարեկան շրջանին մէջ գիշերային դասախօսութիւնք վերսին սկսան, եւ Հայերէն, Տաճկերէն, Գաղղիերէն, Անգղիերէն լեզուներու եւ աշխարհագրութեան, թուաբանութեան եւ երաժշտութեան համար դասատուներ կարգուեցան, բայց ատ ի չգոյէ ուսանողաց միայն Տաճկերէն լեզուն կրցաւ ուսանողիլ Ս.յս շրջանին մէջ եղան նաեւ երեք ճառախօսութիւնք, որոց առաջինն ըրաւ Մեծ. Տոգ. Գ. Զուլհաեան էֆէնտին քնոյ եւ երաշտութեան վրայ, երկրորդը՝ Մեծ. Ց. Տիմեան էֆէնտին Նարուկոնի հնոյ ժողէֆինի կենացը վրայ, եւ երրորդը Մեծ. Գ. Պալատեարեան էֆէնտին իգական սեռին բարձրութեան եւ դաստիարակութեանը վրայ։ Ընկերութիւնը սոյն շրջանին մէջ կարող եղաւ հաճելով և քարոյական յառաջադիմութեան համար պէտք եղած միջոցներն եւս ձեռք ձգել, այսինքն շրջիկ քարտզիչ մը ունեցաւ քաղքին մէջ եւ շրջակաները գիրք ծախելու եւ քարտզելու պաշտօնով, եւ այս շրջիկ քարտզչին ձեռքով ութ շաբթուան միջոցին 127 կտոր գիրք ծախուեցան, որոց 53 ը Սուրբ գիրք է։ Նաեւ քաղքին մէջ ալ Բրիստոսի Աւետարանը շատ կարօտեալ հոգիներու կը քարտզուի։

Ընկերութեան վրայ այսչափ տեղեկութիւն բաւական համարելով ատ մասնաւոր ջնորհակալութիւն կը յայտնենք ընկերութեան բարերար բարեկամներուն, որք կը բարեհաճին թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս մեզ քաջալերել, նա մանաւանդ Ամերիկայի միսիոնարական ընկերութեան Պրուսայի տեսուչ Պատ. Պարսկի որ՝ ընկերութեան վաճառելի գրեանք կէս գնով տալու բարեհաճած ըլլալով, մեր գործին յաջողութեանը եւ յառաջութեանը համար մեծ նպաստ մը գործած եղաւ։ Եւ ի վերջոյ մինչեւ յունուար 29 երկու տարուան հաշուեկիռն ալ նշանակելէ յառաջ սոյն բարեհոգատակ գործը մեր համայն Բրիստոնեայ եղբարց համակրութեան եւ աղօթից կը յանձնենք։

Հաշիւ եղեալ պարոնան
ի 29 յունուարէ 1878 մինչեւ 29 յունուար 1880

ՄՈՒՏՔ
Ոսկին 100 դահ. հաշուով

	դահ.
Ողիմպեան ընկերութեան գանձէն մնացորդ	100
Ընկերութեան անդամներէն տուդանք	7.20
Հաւաքիչ ընկերութեան մի պահանջն առնելու համար վարձ	20
Վեց ճառախօսութեանց մուտքէն զուտ արդիւնք	252
Ընկերութեան անդամից տուրք	1.070
Երէքսարդեան Գանձարան անուն ընկերութեան վերջանալուն ընկերութեան անդամից կողմանէ նուիրեալ տակոս	63.20
Գիշերային դպրոց աշակերտներէն առնուած	75.20
Երեք ճառախօսութեանց արդիւնք հանգերձ ծախիւք	955
Ծախուած երդ	12
Գիրքերէ չահ	197
Օրացոյցէ »	37.20
Կամաւոր նուէրներ	
Մեծ. Պատ. Ս. Զորիկեան	19
» Հաճի Մկրտիչ աղա Քիւմիւշլէնեան	50
Մեծ. Ց. Ա. Հայլօզեան	5
Գումար մուտք	2,844

ԵԼՔ

	դահ.
Առաջին տարին գիշերային դպրոցի համար ծախք	100
Երկրորդ տարին գիշերային դպրոցի համար ծախք	319.20
Ազգային պարտքին բարձանիը եւ եկեղեցական տրոց համար	1,000
Երկրորդ տարուան ճառախօսութեանց ծախք	350
Ընկերութեան շրջիկ քարտզչին հանգերձ եւ վարձք	920
Աղքատի մը տրուած Աւետարան	7.20
Գումար	2,697
Աւելցած դրամ ի նոր տարին	147
Գումար ելից	2,844
Նախկին գումար մուտք	2,844

ի դիմաց Բ. Ե. Եղբայրակցութեան
Մ. ՆԻԿՈՂԱՈՍՅԱՆ
Պրուսա, փետ. 28, 1880

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարտ 4 ըստ Ձուն. և մարտ. 16 ըստ Լատ. 1880

ԲՈՒՍՏՈՒՈՅ ԴՈՐԾԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

Մեր ընթերցողք գիտեն արդէն թէ Բուսիոյ կայսեր կենաց դէմ գործուած դաւերէն եաբը Բեդրոպոլսի մէջ գործադիր յանձնաժողով մը կարգուեցաւ Բուսիոյ պետութեան մէջ անդորրութեան պահպանութեան համար։ Կոմս Լորիս Մէլիգոֆ զօրապետն այս յանձնաժողովոյ նախագահն է եւ ունի լիազօր իշխանութիւն ոչ միայն Բեդրոպոլսի եւ շրջակայից մէջ, այլ եւ բոլոր Բուսիոյ մէջ։

Լոնտոն Թայմզ լրագիրն այս յանձնաժողովոյ նախագահին պաշտօնին նկատմամբ յօդուած մը հրատարակած է որոյ իմաստը հետեւեալ կը դնենք վարը։

Բոլոր քաղաքական եւ վինուորական պաշտօնակալք պարտին կատարելապէս հնազանդիլ անոր հրամաններուն եւ գործակից ըլլալ անոր։ Լորիս Մէլիգոֆ ազատ է ձեռք առնել ինչ միջոց որ լաւագոյն կը թուի անոր երկրին անդորրութեան պահպանութեանը համար։ Բուսիոյ կայսրն այսպէս իր անձին ապահովութիւնն եւ իր կառավարութեան անդորրութիւնը յանձնած է զօրապետի մը որոյ կը վստահի։

Աղեքսանդր կայսրը ճանչցած է թէ որչափ մեծ է թշնամին որուն հետ կըռուելու ստիպուած է։ Դաւադիրք պատերազմ հրատարակած են կայսեր անձին, կայսերական գերդաստանին եւ Բուսիոյ հաստատութեանց դէմ, եւ հիմա կայսրը պատերազմ հրատարակած է անոնց դէմ։ Ահա այս պատերազմին հրամանատարն է Լորիս Մէլիգոֆ։ Բոլոր Բուսիա հիմա պատերազմի վիճակի մէջ է։ Բուսիոյ մէջ քաղաքական գժգոհութեան սկզբնական պատճառն ինչ որ ալ ըլլայ, ոմանք վերջին աստիճան ծայրայեղութեան գացած են, եւ հարկ է որեւիցէ միջոցով ընկճել զանոնք։ Դժբախտին դաւերն որ գործուեցան ոչ միայն կայսեր անձին դէմ, այլեւ անմեղ անձանց դէմ՝ կը ցուցնեն թէ խռովարարք իրենց նպատակին հասնելու համար բնաւ խիղճ չեն ըներ անմեղ արիւն թափել։ Այսպէս Բուսիոյ մէջ բոլոր ընկերութիւնը մեծ վտանգի մէջ է։ Բուսիոյ հասարակ ժողովուրդը նոր գաղափարաց եւ օտար սովորութեանց վրայ կասկածով կը նայի, եւ պատրաստ է հաւատալու որ պետութեան անդորրութեան դէմ ամէն դաւ օտար ազգեցութեամբ կը գործուի։ Ժողովրդեան այս կասկածը կրնայ ասկալի հետեւանք ունենալ եթէ չարեաց դարման չտարուի։ Արդարեւ Բուսիոյ ոստիկանութեան պահու չբերեր որ Նիհիլիստք այսչափ յանդգնութիւններ ընելէ եաքը տակաւին գերծ մնան ոստիկանութեան հսկողութենէն, եւ ոճրագործք խոյս տալով ազատին։ Բայց կը կարծուի թէ պաշտօնական չատ մը ձեւեր արդելք եղած են Բուսիոյ ոստիկանութեան փութով եւ աղուս կերպով գործելուն, ուստի եւ հարկ եղած է նոր իշխանութիւն մը հաստատել որ ամէն տեսակ պաշտօնական ձեւերէ եւ սեղմութիւններէ ազատ ըլլալով կարողանայ իր բոլոր զօրութիւնը եւ արագութիւնը գործել։ Ահա այս նոր իշխանութիւնը հաստատուած է, եւ կոմս Լորիս Մէլիգոֆի պատերազմի գաշտի վրայ գտնուած պինուորական հրամանատարի մը բոլոր իշխանութիւնն ունի։ Շատ մեծ պատասխանատուութիւն մը դրուած է անոր վրայ, եւ եթէ յաջողի այս գործին մէջ, իր վեհապետին եւ իր երկրին մեծ ծառայութիւն մատուցած պիտի ըլլայ։

Եթէ Լորիս Մէլիգոֆի բոլոր իր զօրութիւնը տայ դաւադրութիւնը միայն բնաջինջ ընելու, եւ ժողովրդեան ներքին գործերուն, որչափ հնար է, քիչ խառնուի, եւ չգործածէ այնպիսի միջոցներ որ կարեւոր չեն, կրնայ վստահ ըլլալ Բուս ժողովրդեան օգնութեան եւ Եւրոպայի համակրութեան վրայ։ Բայց եթէ առանց պէտքի չափազանց խստութիւններ գործէ եւ ճնշումի դանեցնէ Բուս ժողովրդեան վրայ, նոր զայրոյթ կրնայ գրգռել եւ նոր խռովութեան սերմեր ցանել։ Ազնիւ չէ Բուս ժողովրդեան խորհիլ տալ թէ մինչ ինք Սլաւեան ուրիշ ժողովրդոց ազատութեան համար արիւն թափած է, իր երկրին մէջ զուրկ կը մնայ ազատութենէ։ Բուսիոյ կայսրը նայելու է որ ոճրագործներուն հետ չպատժուին նաեւ անմեղ մարդիկ, եւ առհասարակ բոլոր ժողովուրդը չհեծէ բռնութեան տակ։ Նիհիլիստներուն յաղթելու լաւագոյն միջոցն է ժողովրդեան սէրն եւ համակրութիւնն ապահովել կառավարութեան վրայ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կայսերական կառավարութիւնն իր եկամտից եւ ծախուց մէջ հաւասարակշռութիւն դոյացնելու համար մինչ մէկ կողմէն ծախուց դումարը նուազեցնելու եւ եկամուտն աւելցնելու այլեւայլ միջոցներ ձեռք առած է, միւս կողմէն տեսնելով թէ մինչեւ հիմա դրամից չրջաբերութիւնը մեծագոյն կը վնասէ կառավարութեան եկամտից, դրամական հետեւեալ կարգադրութիւնն ըրած է։

1. Օսմանեան դրամց միութիւնն է Օսմանեան ոսկին, որ հարիւր դահեկան կ'արժէ։

2. Օսմանեան ոսկին ունի իր կէսն եւ քառորդը, ինչպէս նաեւ երկու ու կէսնոց եւ հինգնոց տեսակները։

3. Ցառաջիկայ տարւոյ բոլոր եկամուտներն ոսկի դրամով հաշուով պիտի հաւաքուին։ Ուրիշ դրամներ հետեւեալ գիներով պիտի առնուին որոց փոխարէն։

4. Արծաթի դրամներու գինն ալ ոսկւոյ հաւասարցնելու համար կառավարութիւնը քսան դահեկաններոց մեծիսկէն 19 դահեկանի պիտի ընդունի։

5. Իբաց առեալ այն տուրքերն որ արդէն ոսկի դրամով կ'առնուէին, միւս որոց տեղ տէրութեան գանձն հարիւրին 95 դահեկան ոսկի դրամ, կամ ոսկի դրամի հաշուով ուրիշ դրամ պիտի առնէ, եւ հարիւրին հինգը մէդալիք դրամ պիտի առնէ։

6. Անոնք որ կառավարութեան մէդալիք դրամ տալիք ունին, եւ կ'ուզեն մէդալիք դրամ հատուցանել, ըստ հինգերորդ յօդուածի հարիւրին 5ը մէդալիքն պիտի տան նախնական գնովը, եւ հարիւրին 95ը մէդալիքին իրական գնովը։ Մինչեւ 94 տարւոյ վերջն եղած պագայէներն մղմաղրամից նկատմամբ եղած կարգադրութեան համեմատ պիտի հատուցուին։ 95 տարւոյ մէդալիքով պագայէներուն համար ալ մինչեւ յառաջիկայ օգոստոս մէդալիք պիտի առնուի նախնական գնով։

7. Այսուհետեւ մէդալիքին իրական գինն է նախնական գնոյն կէսը, այսինքն հինգ դահեկանը կ'արժէ երկուք ու կէս դահեկան։ Բայց վերջնոյը հինգ դահեկանի պիտի առնուի։ Նոյն հաշուով պիտի առնուին նաեւ վերնոյի ստորագրամասները,

8. Անոնք որ մէդալիք դրամ ունին իրենց ձեռքը կրնան ապրութեան գանձը դնել ուր մէդալիք դրամին նախնական գնոյն կէսը կանխիկ դրամ, եւ մնացեալ կէսին տեղ մուրհակ պիտի արուի։

9. Մէդալիքի ջնջման համար ելեւմտից պաշտօնարանը յանձնաժողով մը պիտի կազմէ վեց անդամէ բաղկացեալ որոց երեքը տեղանաւոր եւ երեքը վաճառական կամ արհեստաւոր անձինք պիտի ըլլան։

10. Կառավարութիւնն Օսմանեան դրամոց միութեան գործին համար մտաւոր հարկաւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։

Այս կարգադրութիւնն օգտակար է կառավարութեան, բայց եղո՛ւկ ժողովրդեան։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գենդապետ Դամէրոյի սպանման պատճառ եղող սճրագործաց նախնական հարցաքննութիւնն աւարտած է, եւ դատաստանը պատերազմական ատենին առջեւ պիտի տեսնուի։ Բուսիոյ դեսպանատունը պահանջած է որ յիշեալ սճրագործք շուտով դատուին եւ կախուին։

— Մէդալիք դրամոց նկատմամբ եղած կարգադրութեան պատճառաւ թեթեւ անկարգութիւններ պատահած են այլ եւ այլ տեղեր, եւ ոմանք հոգի վրաերուն վրայ յարձակելով հոգ յուզիչ եղած են։

— Բ. դուռն եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ անհիմն է այն լուրը զոր Լոնտոն Թայմզ տուած էր եգեսիա քաղաքին հոյ ճարակ ըլլալուն նկատմամբ։

— Անցեալ երեքշաբթի օր Մահմուտ փաշա Եըլտըզ խանի մէջ Մշեցի Հայ մը իր սենեկին մէջ ատրճանակով սպանուած գտնուեցաւ։ Սպանելոյն սենեկին մէջ կը բնակէր Մշեցի Մելգոն Մարգարեան անուն Հայ մը որ քանի մ'ամիս առաջ Ամերիկայէն հոս եկած էր, եւ հրազէն բերած էր վաճառելու։ Զգիտցուիր թէ Մշեցին ինչպէս սպանուած է, բայց հաւանական է թէ սենեկին մէջ վէց հարուածեան ատրճանակ մը խառնելու առեն ատրճանակը դիպուածով կրակ առած եւ խեղճ մարդն սպանած է։ Մելգոն Մարգարեան իր սենեկակիցն սպանելուն վրայ վախնալով անյայտ եղած է։

—Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնն որոշած է ամէնքն ալ նետ ազեցնել։ Մինչեւ երկու հազար դահեկան ամէնքն ալ զէնք պիտի չըլլայ, բայց անկէ վեր կիսով չափ պիտի քիչցուի, զոր օրինակ երեք հազար դահեկան ամէնքն երկու հազար դահեկանը նոյն պիտի պահպի, եւ մնացեալ հազարին հինգ հարիւրը պիտի զէնչուի։ Կ'ըսուի նաեւ թէ առաջին պաշտօնեկին ամէնքն պիտի ըլլայ 300 ոսկի եւ միւս պաշտօնեից իւրաքանչիւրին ամէնքն պիտի ըլլայ 200ական ոսկի։

— Սուլթան Մէհէմմէտ խոզը 5էվէֆ խանը կաշուած խանն անցեալ երեքշաբթի գիշեր փակ, եւ 6 մարդ, 21 ձի եւ մէկ կով փրատակաց ներքեւ մնալով մեռան։ Քանի մը չաթալ յառաջ յիշեալ խանին կողմերը բնակզք քաղաքապետութեան լուր տուած էին թէ խանը փլչելու վրայ էր։

— Լրագիր մ'երթը դրամական վերջին կարգադրութեան վրայ քննադատական յօդուած մը գրելուն համար խստագոյն խստութեան դատապարտուեցաւ։

— Մակէ առաջ ծանուցած էինք թէ փամփուշտի գործարան մը պիտի հաստատուի Պուռսայի մէջ, բայց հիմա կ'ըսուի թէ այս գործարանը պիտի հաստատուի Մաքրի գիւղի մօտ Զէյթունի պարնոյ։

— Պանարմայէն Լեւանդ Հերալտի դրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ յիշեալ գաւառին Չէրքէզները պատգամաւորութիւն մը ղրկած են տէրական կառավարութիւնն ըսելու որ եթէ ըստ բաւականին ցորեն չտայ անոնց՝ քաղաքները եւ գիւղերու վրայ պիտի յարձակին, եւ պիտի յափըշտակեն ցորեն եւ այլ ինչ որ գտնեն։ Բնական է որ ժողովուրդը չատ անհանգիստ ըլլայ Չէրքէզներուն այս սպառնալեաց վրայ գիտնալով թէ սրպիսի վայրագ մարդիկ են Չէրքէզք, եւ որչափ քիչ զօրութիւն ունի տեղական կառավարութիւնն անոնց դիմադրելու։

ՍՅԼԵՒՍՅԼ

Պուլկարիոյ Ազեքսանդր իշխանը Բեդրոպոլսիկն Մոսկիա դարձած է Օաեսայի եւ Վառնայի ճամբով։

— Ս. յն սահմանադիրը զոր Բ. դուռն առաջարկած էր Յունաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանագլխոյ համար հաճելի երեւցած չէ Հելլենական կառավարութեան, ուստի եւ յիշեալ կառավարութիւնն որոշած է սահմանագլխոյ ուղղութեան մասին Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններ խզել, եւ արդէն չրջաբերական թուղթ մը ղրկած է առ եւրոպական տէրութիւնս անոնց միջնորդութիւնը խնդրելու։

— Գարատաղի իշխանութիւնն ընդունած չէ Կուսինկէի եւ Բլասայի ուրիշ տեղի հետ վոխանակելու մասին Բ. դրան առաջարկութիւնը։ Իտալիոյ դեսպանը Գարատաղի այս որոշումը հաղորդած է Բ. դրան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աֆղանիստանի մէջ նոր դէպքեր պատահած չեն, եւ հոն հանդարտութիւն կը տիրէ։ Անգլիացիք կը յուսան թէ Մահմուտ Ճան եւ զօրքը զոր ժողոված է Ղազնէի մէջ անձնատուր պիտի ըլլան առանց կռիւ ընելու։ Անգլիացիք չատ կը փափաքին գտնել բնիկ իշխան մը որ կարենայ էմիր ըլլալ։ Բայց չատ դժուարին է այնպիսի իշխան մը գտնել, վասն զի Աֆղանիստանի իշխաններուն մէջ չկայ այնպիսի նշանաւոր մէկն որ կարող ըլլայ իշխել այլոց, եւ բոլոր իշխանք նախանձով կը նային իրարու։ Ամենէն համբաւաւոր իշխանն է Ապտուրրահման իշխանը որ քանի մը տարի Բուսիա մնացած է, եւ մեծաւոր դարձած է Աֆղանիստանի հիւսիսային կողմը, բայց յայտնի չէ թէ Ապտուրրահման իշխանը Անգլիացւոց հետ համաձայնութեան պիտի գայ թէ ոչ։ Ինչ որ ալ ըլլայ, յայտնի չէ թէ Անգլիացիք քիչ ժամանակէն կարող պիտի ըլլան իրենց զօրքը քաշել Գանտահարէն կամ Գանտահարէն, եւ այս միջոցին կարող պիտի չըլլան Աֆղանիստանի մէջ իրենց զօրաց թիւը նուազեցնել։

—Անգլիոյ կառավարութիւնն որոշած է մեծաւոր ցրուել ազգային ժողովը եւ անմիջապէս սկսելնոր ժողովոյ ընտրութեան, որ պիտի գումարի մայիսի մէջ։ Ուստի եւ մեծ վճռ պիտի ըլլայ պահպանողական կուսակցութեան, որ հիմա Անգլիոյ կառավարութեան գլուխն է, եւ ազատական կուսակցութեան մէջ տեղ որ կ'ուզէ տապալել ներկայ կառավարութիւնը։ Լորտ Պիգանսֆիլտ կ'ըսէ թէ Եւրոպայի խաղաղութեան համար հարկ է որ Անգլիա ներկայ ըլլայ եւ ամենէն աւելի ազգեցութիւն ունենայ Եւրոպական ժողովներու մէջ։ Իսկ Ազատականաց գլուխը Լորտ Հարթինկտըն կ'ըսէ թէ ներկայ կառավարութիւնն Անգլիոյ ազգեցութիւնը կաշկանդած է գաղտնի պայմանագրութիւններով, որոց հետեւանքն եղած է Բուսիոյ մեծնալն եւ Թուրքիոյ անկախութեան եւ ամբողջութեան կորսուիլը։

— Բեդրոպոլսիկն Ագանդարա լրագրին զրնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Բուսիոյ գահաժառանգ իշխանն եւ Լորիս Մէլիգոֆ զօրապետը համաձայնած են խրատ տալու Բուսիոյ կայսեր որ ազատական բարեկարգութիւններ ընէ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆարէերդի գաւառը կուսակալութիւն եղաւ, եւ Գարէսիի նախորդ կառավարիչ Ազիզ փաշա կուսակալ կարգուեցաւ յիշեալ գաւառին։

— Անգլիոյ ելեւմտից այլեւայլ բաներուն գումարը կը հասնի ութ միլիոն Անգլիական ոսկւոյ։

— Մր. Կլատսթոն կ'ըսէ թէ Անգլիա ուրիշ ազատութիւններէ աւելի ազգեցութիւն չունի Եւրոպայի ժողովներու մէջ, մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ։

— Հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Բուսական ոստիկանութիւնը չատ մը Նիհիլիստներ ձերբակալած է մեծ քաղաքներու մէջ, եւ Քիչֆի մէջ այնպիսի թուղթեր ձեռք անցուցած է որոնք Նիհիլիստներու կազմակերպութիւնն երեւան կը հանեն։

— Անգլիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին խորհրդականն ըսած է թէ Եւրոպական յանձնաժողովը որոշ գործը պիտի ըլլայ Թուրքօ Հելլենական սահմաններու գիծը քննել բուն տեղերն երթալով՝ պիտի բազկանայ միջնորդ տէրութեանց ներկայացուցիչներէն, եւ թէ ոչ Թուրքիա եւ ոչ Յունաստան ներկայացուցիչ պիտի ունենան այս յանձնաժողովոյ մէջ։

ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Մարտ 3 15, 1880

Գոնսոլիտէ 11. 22 | Բաւ. երկ. բաժինք 36 3/4

ԴՐԱՄՔ, Օտ. լիրան 100 էն

Մէճիտիէ	106 5/8	Բուսիոյ բօղ	90 1/8
Թղթադրամ	1240	Նաբոլէոն	87 1/2
Պղինձ ոտակ	600	Գրիմից	51 1/2
Մէդալիք	210	Անգղ. լիրա	110 1/8
Պէշլիք	200	Մանէթ Թղթադրամ	8 1/2

Ամերիկայի վիսխոնարաց ընկերութեան կոմսն Մոնթագիր Ճ. Բ. կրկին

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Զագմագճըլար, Ցակոբեան խան, Թիւ 19.